

Cyklamen purpurowy

Cyclamen purpurascens Mill.

Fot. 1. Cyklamen purpurowy *Cyclamen purpurascens* na stanowisku w Górach Kaczawskich (© J. Perzanowska).

Fot. 2. Skręcająca się spiralnie szypułka (© J. Perzanowska).

I. INFORMACJA O GATUNKU

1. Przynależność systematyczna

Rodzina: pierwiosnkowate *Primulaceae*

2. Status

Prawo międzynarodowe

Dyrektywa Siedliskowa – nieuwzględniony

Konwencja Berneńska – nieuwzględniony

Prawo krajowe

Ochrona gatunkowa – ochrona ścisła

Kategoria zagrożenia

Czerwona lista IUCN – nieuwzględniony

Polska czerwona księga roślin (2001) – CR

Czerwona lista roślin naczyniowych w Polsce (2006) – nieuwzględniony

Gatunek włączony do monitoringu, jako uznany za krytycznie zagrożony na terenie Polski i prawnie chroniony.

3. Opis gatunku

Cyklamen purpurowy jest niewielką byliną, z bulwiastym kłączem. Z jego szczytu wyrasta po kilka liści, początkowo tylko 1–2, zwiększając liczbę w trakcie sezonu wegetacyjnego, niekiedy aż do ponad 20. Liście mają ogonki długie od kilku do kilkunastu cm; blaszka o średnicy na ogół ok. 5 cm (maksymalnie do 8–9 cm) jest gruba, zimozielona, w kształcie sercowato-nerkowata, z zaokrąglonym wcięciem u nasady, na brzegu delikatnie karbowana; zabarwiona ciemnozielono, ze srebrzystymi plamami na wierzchu. Od spodu czerwieniejąca. Pomiędzy liśćmi wyrastają pojedynczo pędy kwiatowe, osiągające zwykle wysokość od ok. 8–10 do maksymalnie kilkunastu cm. Kwiaty pojedyncze, o średnicy około 2–2,5 cm. Pąki kwiatowe początkowo białe, rozwinięta korona o płatkach barwy różowej do purpurowo-fioletowej, z ciemniejszym oczkiem u nasady rurki, intensywnie pachnących, lekko skręconych spiralnie. Na jednej roślinie wytwarza się po kilka (6–7) torebek nasiennych, w każdej z nich po ok. 40 nasion (Kaźmierczak 2001, Trela-Ćwikła, Piskornik 2003).

Kwitnące osobniki cyklamenu purpurowego są bardzo charakterystyczne i niemożliwe do pomylenia z innymi gatunkami. Natomiast w stanie wegetatywnym, liście mogą przypominać nieco kopytnika pospolitego, choć różnią się lekko kształtem i obecnością srebrzystych plam.

4. Biologia gatunku

Cyklamen purpurowy jest rośliną wieloletnią, hemikryptofitem, czyli jego zimujące pączki znajdują się na poziomie gleby.

Wegetację rozpoczyna w czerwcu, kiedy pojawiają się pierwsze liście. Na przełomie czerwca i lipca obecne są już pędy kwiatowe. Kwitnie ponad 4 miesiące, od czerwca do września, a nawet października, a proces ten przerywają dopiero przymrozki. W ciągu sezonu, na jednym osobniku wykształca się średnio po kilkanaście kwiatów. Szczyt kwitnienia przypada na przełom lipca–sierpnia. Owoce formują się z około połowy wytworzonych kwiatów. Owocem jest torebka nasenna zawierająca kilkadziesiąt drobnych nasion. Dojrzewają one do późnej wiosny roku następnego po kwitnieniu, a więc nawet przez ok. 9–10 miesięcy. Do kielkowania potrzebują prawdopodobnie odkrytej gleby. Owocujące szypułki stopniowo zwijają się spiralnie, w efekcie dosięgając powierzchni ziemi. Cyklamen rozmnaża się wyłącznie przez nasiona (Kaźmierczak 2001, Trela-Ćwikła, Piskornik 2003).

Liczba osobników w populacji na Wzgórzu Miłek wynosi ok. 40. Występują one w kilku skupieniach, na niewielkiej części dostępnego siedliska.

5. Wymagania ekologiczne

Cyklamen purpurowy rośnie głównie w szczelinach skalnych, na podłożu zasadowym, na cienkiej warstwie gleby wytworzonej na skałach wapiennych. Skały, podobnie jak całe wzgórze, porośnięte są lasem. Zbiorowisko to klasyfikowane jest jako żyzna buczyna sudecka *Dentario enneaphyllidis-Fagetum* (siedlisko przyrodnicze o kodzie 9130), nato-

Fot. 3. Fragment buczyny porastającej skałki na Wzgórzu Miłek – siedlisko cyklamenu purpurowego (© J. Perzanowska).

miast w partiach szczytowych, w otoczeniu wychodni skalnych, nawiązuje ono składem gatunkowym runa i warstwy krzewów do ciepłolubnej sudeckiej buczyny storczykowej ze związku *Cephalanthero-Fagion*, siedliska przyrodniczego o kodzie 9150.

W płacie siedliska z cyklamenem, zwarcie koron drzew oceniono na ok. 70–80%, warstwy krzewów na ok. 30–40%; także runo leśne, w którym znaczny udział ma podrost buka, nie osiąga pełnego zwarcia – widoczne są luki z odsłoniętym podłożem, a w miejscach, gdzie rośnie cyklamen, jego zwarcie to najwyżej 25–30%. Średnio w płacie siedliska wysokość warstwy zielnej mieści się w zakresie 10–20 cm. Obecna jest także warstwa ściółki, średnio 2–3 cm gruba. Odpowiednie do kiełkowania miejsca stanowią ok. 10% powierzchni, należą do nich luki z odkrytą glebą, ew. cienką warstwą mchów.

Ekologiczne liczby wskaźnikowe wynoszą:

Wskaźnik	Wg Zarzycki i in. (2002)	Wg Ellenberg i in. (1992)
światłny L	3	4
termiczny T	4	6
kontynentalizmu K	3	4
wilgotności gleby W (F)	3	5
trofizmu Tr (N)	4	9
kwasowości gleby R	3	5

6. Rozmieszczenie w Polsce

Cyklamen purpurowy jest gatunkiem o zasięgu alpejsko-iliryjskim; w Europie występuje od południowo-wschodniej Francji, po zachodnie Karpaty i zachodnią część Półwyspu Bałkańskiego (Kaźmierczakowa 2001).

Z terenu Polski był podawany z kilku stanowisk, rozproszonych w Górach Kaczawskich (być może także Kotliny Kłodzkiej) oraz z Jaroszewca na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Obecnie potwierdzony jest tylko na jednym stanowisku na Górze Miłek koło Wojcieszowa (odnaleziony tu na początku XX w.). Pochodzenie części stanowisk jest niejasne, podejrzewano udział człowieka w ich powstaniu. Niemniej, stanowisko na Górze Miłek, ze względu na jego długie trwanie (ponad 100 lat), a także zbliżone warunki siedliskowe i ten sam zespół roślinny co w Jaroszewcu, uznane zostało za naturalne.

Stanowisko położone jest w zalesionych, szczytowych partiach jednego z wierzchołków masywu Góry Miłek. Znajduje się tu kilka grup skałek, w części odsoniętych, w części pokrytych tylko cienką warstwą gleby. W najwyższej parti wzgórza tworzą one grzbiet o esowatym kształcie, przebiegającym z południowego wschodu na północny zachód. Stoki wzgórza są porośnięte lasem.

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku.

II. METODYKA

1. Opis badań monitoringowych

Wybór powierzchni monitoringowych i ich sugerowana wielkość

Monitoring gatunku w kraju ogranicza się do jedyne, znanego aktualnie stanowiska. Powierzchnia monitoringowa obejmuje cały areal zajmowany przez populację, czyli ok. 3 a.

Za stanowisko należy uznać całą powierzchnię skałek (siedliska odpowiedniego dla cyklamenu), na której występuje gatunek.

Sposób wykonywania badań

Za jednostkę zliczeniową uznaje się poszczególne osobniki, za które uważa się kępy liści i pędów kwiatowych, wyrastające z jednej bulwy. Wyróżnienie pojedynczego osobnika może niekiedy powodować trudności ze względu na możliwość uszkodzenia rośliny w trakcie lokalizowania bulwy. W praktyce należy odnaleźć miejsce, z którego wyrastają liście. Należy przy tym zachować szczególną ostrożność, aby nie urwać pędów lub ogonków liściowych, przykrytych warstwą ściółki.

Ponadto, należy policzyć skupienia, w których występują osobniki cyklamenu, a w każdym z nich osobniki generatywne i wegetatywne oraz siewki. W płacie siedliska, gdzie występuje gatunek, należy zmierzyć wskaźniki stanu siedliska.

Tab. 1. Sposób pomiaru wskaźników stanu populacji i siedliska.

Wskaźnik	Miara	Sposób pomiaru
Populacja		
Liczebność	Liczba osobników (szt.)	Policzenie sztuk – bulw, z których wyrastają liście i pędy kwiatowe
Liczba (%) osobników generatywnych	Liczba osobników z przynajmniej jednym pędem kwiatowym	Policzenie sztuk – osobników z pędami kwiatowymi i określenie jaki to procent populacji
Liczba skupień	Liczba zgrupowań osobników	Policzenie wyróżniających się skupień osobników; pojedyncze osobniki, rosące w oddaleniu od innych, należy traktować jako oddzielne skupienie
Obecność siewek	Obecność lub brak siewek w skupieniu osobników	Stwierdzenie obecności lub braku siewek w skupieniu osobników lub jego bezpośrednim sąsiedztwie
Stan zdrowotny	Liczba osobników uszkodzonych lub zaatakowanych przez pasożyty	Obserwacje osobników; Obserwacja liści, pędów i kwiatów pod kątem obecności pasożytów, śladów ich żerowania, grzybnii lub uszkodzeń mechanicznych
Siedlisko		
Powierzchnia potencjalnego siedliska	Powierzchnia (a)	Oszacowanie powierzchni skałek w najbliższym otoczeniu populacji cyklamenu, nie pokrytych zwartą pokrywą roślin zielnych lub krzewami. W przyszłości ocena możliwa po porównaniu z wynikami z poprzedniego okresu monitoringu
Powierzchnia zajętego siedliska	Powierzchnia (a)	Pomiar krokami lub taśmą mierniczą terenu wyznaczonego przez skrajnie położone osobniki gatunku na stanowisku. W przyszłości ocena możliwa po porównaniu z wynikami z poprzedniego okresu monitoringu

Zwarcie warstwy drzew	W % powierzchni	Oszacowanie powierzchni zajmowanej przez korony drzew o wysokości powyżej 5 m w płacie, w którym występuje gatunek
Zwarcie warstwy krzewów	W % powierzchni	Oszacowanie powierzchni zajmowanej przez krzewy o wysokości powyżej 0,5 m w płacie, w którym występuje gatunek
Zwarcie warstwy runa	W % powierzchni	Oszacowanie powierzchni zajmowanej przez rośliny zielne, o wysokości do 0,5 m w płacie, w którym występuje gatunek
Wysokość runa	W cm	Średnia z 20, losowo wybranych pomiarów, głównej masy roślinności
Gatunki ekspansywne	Gatunek i % pokrycia	W płacie, w którym występuje cyklamen zidentyfikować (nazwa polska i łacińska) występujące gatunki (np. podrost buka) już wypierające gatunek monitorowany lub o dużej sile konkurencyjnej i ocenić pokrycie, każdego z nich
Miejsca do kiełkowania	W % powierzchni	Oszacowanie powierzchni; powierzchnia i częstość występowania luk (odkryta gleba, mchy)
Ściółka (martwa materia organiczna)	W cm	Średnia z 20 pomiarów wykonanych w płacie z uwzględnieniem zróżnicowania i podanie średniej i wartości skrajnych
Gatunki obce, inwazyjne	Gatunek i % pokrycia	Zidentyfikować występujące w płacie i jego sąsiedztwie gatunki obce geograficznie (nazwa polska i łacińska), określić ich pokrycie

Termin i częstotliwość badań

Najlepszym okresem badań jest okres od połowy lipca do połowy sierpnia, kiedy cyklamen jest w pełni kwitnienia. Pozostałe, występujące w buczynie gatunki, z wyjątkiem storczykowatych są także w pełni rozwoju, co ułatwia wykonanie zdjęcia fitosocjologicznego. Badania, ze względu na znaczny stopień zagrożenia gatunku, powinny być powtarzane najlepiej co 2 lata, optymalnie przy uzupełnieniu coroczną wizją terenową; powinna ona uchwycić wystąpienie ewentualnych nagłych, katastrofalnych wydarzeń na stanowisku, wymagających interwencji.

Sprzęt do badań

Badania nie wymagają sprzętu specjalistycznego. Przydatna jest taśma miernicza – do określenia wielkości płatu, metr stolarski – do pomiaru grubości ściółki i wysokości runi oraz powierzchni zajętej przez osobniki cyklamenu, a także notatnik i cyfrowy aparat fotograficzny.

2. Wskaźniki stanu populacji i stanu siedliska oraz ich waloryzacja

Precyzyjne wyznaczenie przedziałów wartości poszczególnych wskaźników będzie możliwe po kilkukrotnym przeprowadzeniu obserwacji monitoringowych lub poszerzeniu wiedzy z zakresu ekologii gatunku. Proponowane wartości, np. dotyczące liczby osobników oszacowano na podstawie dostępnych danych o zmianach liczebności gatunku w okresie ostatnich 20 lat.

Tab. 2. Waloryzacja wskaźników stanu populacji i stanu siedliska – stan: właściwy (FV); niezadowolający (U1); zły (U2); nieznan (XX).

Wskaźniki	Ocena		
	FV	U1	U2
Populacja			
Liczebność	>120 os.	80–120 os.	<80 os
Liczba (%) os. generatywnych	>70%	50–70%	<50%
Liczba skupień	Nie mniejsza o więcej niż 10% w stosunku do poprzedniego okresu obserwacji	Nie mniejsza o więcej niż 10–20% w stosunku do poprzedniego okresu obserwacji	Mniejsza o więcej niż 20% w stosunku do poprzedniego okresu obserwacji
Obecność siewek	Obecne, liczne w większości skupień osobników gatunku	Obecne, nieliczne, tylko w pojedynczych skupieniach osobników gatunku	Pojedyncze lub brak
Stan zdrowotny	Brak, ew. pojedyncze oznaki uszkodzeń	Pojedyncze skupienia z oznakami chorobowymi	Więcej niż 20% skupień z oznakami chorobowymi
Siedlisko			
Powierzchnia potencjalnego siedliska	Wielokrotność powierzchni zajętej przez cyklamen	Najwyżej kilkakrotnie większa niż zajęta przez cyklamen	Niewiele większa niż zajęta przez cyklamen
Powierzchnia zajętego siedliska	Taka sama lub mniejsza nie więcej niż o 10% w stosunku do poprzedniego okresu obserwacji	Mniejsza o 10–30% w stosunku do poprzedniego okresu obserwacji	Mniejsza o więcej niż 30% w stosunku do poprzedniego okresu obserwacji
Zwarcie warstwy drzew	60–80%	40–60% lub 80–90%	<40% lub >90%
Zwarcie warstwy krzewów	10–40%	<10 lub 40–60%	>60%
Gatunki ekspansywne	Brak lub tylko lokalnie, max. do 10% powierzchni	10–30%	>30%
Gatunki obce, inwazyjne	Brak	Pojedyncze osobniki w sąsiedztwie płatu	Obecne w płacie, gdzie występuje cyklamen
Wysokość runa	<40 cm	40–60 cm	>60 cm
Zwarcie warstwy runa	<30%	30–70%	>70%
Ściółka (martwa materia organiczna)	<3 cm	3–8 cm	>8 cm
Miejsca do kiełkowania	>10%	5–10%	<5%

Wskaźniki kardynalne

- Liczebność,
- Ściółka (martwa materia organiczna),
- Zwarcie krzewów,
- Gatunki ekspansywne.

3. Przykład wypełnionej karty obserwacji gatunku na stanowisku

Wzór wypełnionej karty obserwacji gatunku na stanowisku z instrukcją wypełniania poszczególnych pól

Karta obserwacji gatunku dla stanowiska	
Kod i nazwa gatunku	<i>Cyclamen purpurascens</i> cyklamen purpurowy
Kod i nazwa obszaru Natura 2000	Nazwa obszaru monitorowanego PLH020037 Góry i Pogórze Kaczawskie
Inne formy ochrony obszarowej, w obrębie których znajduje się stanowisko	Rezerваты przyrody, parki narodowe i krajobrazowe, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne itd. Rezerwat przyrody „Góra Miłek”, Rudawski Park Krajobrazowy
Nazwa stanowiska	Nazwa stanowiska monitorowanego Góra Miłek
Typ stanowiska	Referencyjne/badawcze Badawcze
Opis stanowiska	Podać opis pozwalający na identyfikację stanowiska w terenie Szczytowe partie wzgórza położonego na południe – południowy wschód od wsi Wojcieszów, o nazwie .... – jednego z wierzchołków masywu Góry Miłek
Powierzchnia stanowiska	Powierzchnia (m ² , a, ha) 3 a
Współrzędne geograficzne	Podać współrzędne geograficzne stanowiska N 50° 56'...'' E 15° 55'...''
Wysokość n.p.m.	Wysokość n.p.m., lub zakres wysokości Max. 573 m n.p.m.
Charakterystyka siedliska gatunku na stanowisku	- ogólny charakter siedliska - typ siedliska przyrodniczego (kod siedliska przyrodniczego) i zbiorowiska/ zespoły roślinne w nim występujące Fragment lasu porastającego wzgórze o stromych (do 30–40%) stokach, Zbudowane jest ono z krystalicznych wapieni i dolomitów oraz łupków serycytowych. Zbiorowisko leśne klasyfikowane jest jako żyzna buczyna sudecka (<i>Dentario enneaphyllidis-Fagetum</i>) (kod siedliska: 9130), natomiast w partiach szczytowych, w otoczeniu wychodni skalnych, nawiązuje ono składem gatunkowym do buczyny ciepłolubnej. Pod szczytem wzgórza znajduje się kilka grup skałek, w części odsoniętych, w części pokrytych tylko cienką warstwą gleby. W najwyższej części wzgórza formują one grzbiet o esowatym kształcie, przebiegającym z południowego wschodu na północny zachód
Opis gatunku na stanowisku	Syntetyczne informacje o występowaniu gatunku na stanowisku, dotychczasowe badania i inne istotne fakty Cyklamen rośnie w szczytowej partii wzgórza, na skałkach i ich bezpośrednim otoczeniu po stronie południowej i południowo-wschodniej, w paru skupieniach, liczących od jednego do kilku osobników. Największe skupienia znajdują się w szczelinach skalnych, gdzie runo ma niewielkie zwarcie, a opadłe liście bukowe tworzą tylko cienką warstwę lub brak jej całkowicie. Gatunek znany na tym stanowisku od początku XX wieku. W początkach lat 90. populacja liczyła ok. 100 os., w początkach 2000 – już tylko ok. 50
Obserwator	Imię i nazwisko eksperta lokalnego odpowiedzialnego za stanowisko Joanna Perzanowska, Róża Kaźmierczakowa
Daty obserwacji	Daty wszystkich obserwacji 12.07.2011

Opis powinien być wynikiem pomiarów lub obserwacji terenowych. Poniżej propozycja eksperckiego podsumowania wyników uzyskanych w bieżącym roku na stanowisku; ewentualnie można dodatkowo wykorzystać (jako uzupełnienie) własne dane, zebrane wcześniej na badanym stanowisku.

Ocena poszczególnych parametrów:
właściwy (FV) / niezadowalający (U1) / zły (U2) / nieznyany (XX)

Stan zachowania gatunku na stanowisku			
Parametr/Wskaźniki		Wartość wskaźnika i komentarz	Ocena
Populacja	Liczebność	Liczba os.: 41	U2
	Liczba (%) osobników generatywnych	Liczba os. generatywnych 30 – ok. 75%	FV
	Liczba skupień	Liczba skupień: 7	XX
	Obecność siewek	Obecność siewek: Tak, 33	U1
	Stan zdrowotny	Choroby, uszkodzenia, pasożyty: Brak	FV
Siedlisko	Powierzchnia potencjalnego siedliska	Powierzchnia (w ha, a) Znacząco większa niż zajęta, ok. 5 a	FV
	Powierzchnia zajętego siedliska	Powierzchnia (w a; m, zasiedlonego siedliska) 0,25 a	U1
	Zwarcie warstwy drzew	Oszacowanie pokrycia warstwy A 70–80%	FV
	Zwarcie warstwy krzewów	Oszacowanie pokrycia warstwy B 30–40%	FV
	Gatunki ekspansywne	Obecność ekspansywnych gatunków rodzimych (gatunek i % pokrycia) Podrost buka lokalnie, do 20% powierzchni	U1
	Gatunki obce, inwazyjne	Obecność ekspansywnych gatunków obcych (gatunek i % pokrycia) Brak	FV
	Wysokość runa	Wartości min. max. i średnia z 20 pomiarów 10–20 cm, (30 lok.), max. 60	FV
	Ściółka (martwa materia organiczna)	Średnia z 20 pomiarów Średnia grubość: 2–3 cm; min 0 cm, maksimum 10 cm;	U1
	Miejsca do kiełkowania	Oszacowanie % odkrytej gleby 10%	FV
Perspektywy ochrony	Perspektywy utrzymania się gatunku na stanowisku w okresie 10–12 lat, dostępności odpowiedniego siedliska, w obliczu istniejących i potencjalnych zagrożeń, a także innych informacji (np. własnych wcześniejszych danych) Stanowisko leży na obszarze chronionym. Jest możliwość wprowadzenia ew. działań ochrony czynnej. Natomiast zauważalny od 20 lat spadek liczebności populacji i brak danych o sposobie jego powstrzymania, źle prognozuje na przyszłość	U1	
Prowadzone zabiegi ochrony czynnej i ich skuteczność	Wymienić widoczne w terenie oznaki wykonywania działań ochronnych ew. posiłkując się wiedzą zebraną w przeszłości (plany ochrony itp.) Brak		
Ocena ogólna			U2

Lista najważniejszych oddziaływań na gatunek i jego siedlisko na badanym stanowisku (w tym użytkowanie). Należy stosować kodowanie oddziaływań zgodne z Załącznikiem E do Standardowego Formularza Danych dla obszarów Natura 2000.

Aktualne oddziaływania				
Kod	Nazwa działalności	Intensywność	Wpływ	Syntetyczny opis
501	Ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe	C	0	Sieć ścieżek przebiegających przez rezerwat, w tym prowadzące do masztu przekaźnikowego, bez widocznego wpływu na stanowisko cyklamenu
950	Ewolucja biocentyczna	C	0	Procesy biologiczne przebiegające bez zakłóceń, prawdopodobnie nie wpływają na warunki siedliskowe cyklamenu

Lista czynników, które w dłuższej perspektywie czasowej mogą stanowić zagrożenie dla gatunku lub jego siedliska (przyszłe, przewidywalne oddziaływania, jak np. planowane inwestycje, zmiany w zarządzaniu i użytkowaniu, wzrastająca presja urbanizacyjna). Należy stosować kodowanie zagrożeń zgodne z Załącznikiem E do Standardowego Formularza Danych dla obszarów Natura 2000. Jeśli brak odpowiedniego kodu – sam opis słowny w tabeli „Inne informacje” w polu „Inne obserwacje”.

Zagrożenia (przyszłe przewidywalne oddziaływania)				
Kod	Nazwa	Intensywność	Wpływ	Syntetyczny opis
251	Plądrowanie stanowisk roślin	C – brak	–	Jedyne potwierdzone stanowisko w kraju pozostaje zagrożone przez ew. kolekcjonerów

Inne informacje	
Inne wartości przyrodnicze	<i>Inne obserwowane gatunki zwierząt i roślin z załączników Dyrektywy Siedliskowej i Ptasiej: gatunki zagrożone (Czerwona księga) i inne rzadkie, gatunki chronione; inne wyjątkowe walory obszaru</i> Żyźna buczyna sudecka z elementami ciepłolubnymi, stanowiska chronionych i rzadkich gatunków, jak: jęczmieniec zwyczajny <i>Hordelymus europaeus</i>, lilia złotogłów <i>Lilium martagon</i>, kruszczyk szerokolistny <i>Epipactis helleborine</i>, podkolan biały <i>Platanthera bifolia</i>, wawrzynek wilczczyko <i>Daphne mezereum</i>
Inne obserwacje	<i>Wszelkie informacje pomocne przy interpretacji wyników np. anomalie pogodowe</i> Brak
Uwagi metodyczne	<i>Wszelkie inne, nie wymienione dotąd uwagi związane z prowadzonymi pracami. W tym przede wszystkim informacje istotne dla dalszego planowania monitoringu</i> Brak

Można załączyć szkic stanowiska zawierający:

- rozmieszczenie gatunku na stanowisku (skupień);
- zaznaczone miejsca, w których wykonywano zdjęcia fitosocjologiczne.

Załączyć zdjęcia fotograficzne; wymienić tytuły i autorów wszystkich zdjęć załączonych w wersji elektronicznej do formularzy obserwacji stanowisk – min. 2 zdjęcia na stanowisko – najlepiej: widok ogólny i struktura zbiorowiska roślinnego z gatunkiem monitorowanym.

Załączyć zdjęcie fitosocjologiczne wykonane na powierzchni 25 m², metodą standardową Braun-Blanqueta z płatu siedliska będącego stanowiskiem monitoringowym.

4. Ochrona gatunku

Stanowisko, które objęto monitoringiem znajduje się na terenie rezerwatu przyrody „Góra Miłek” i obszaru Natura 2000 Góry i Pogórze Kaczawskie. Jest miejscem występowania chronionego typu siedliska przyrodniczego o kodzie 9130 – żyznej buczyny sudeckiej, który podlega ochronie w obszarze Natura 2000. Ochrona gatunku cyklamenu purpurowego jest w tym przypadku zbieżna z celem ochrony obszaru Natura 2000, tj. utrzymania zbiorowiska leśnego, ale wymaga wprowadzenia działań ochrony czynnej, polegającej na utrzymaniu właściwych warunków oświetlenia stanowiska cyklamenu. Należy w tym celu sukcesywnie, w miarę rozrastania się, usuwać nadmiar krzewów zacinających stanowisko i stanowiących konkurencję dla tego gatunku.

Ponadto, gatunek powinien podlegać ochronie *ex situ*: należy zabezpieczyć nasiona w banku nasion, prowadzić uprawę w ogrodach botanicznych, ew. podjąć próbę powiększenia areалу zajmowanego przez gatunek na grupach skałek w sąsiedztwie szczytu wzgórza, w oparciu o uzyskany w ogrodzie materiał. Należałoby skontrolować pozostałe, historyczne miejsca występowania gatunku w Sudetach i określić stan siedlisk pod kątem ich przydatności dla cyklamenu. W przypadku utrzymywania się odpowiednich siedlisk, podjąć próbę reintrodukcji gatunku.

5. Literatura

- Berdowski W 1991. Szata roślinna projektowanego rezerwatu na górze Miłek w Górach Kaczawskich. Och. Przyr. 49: 103–117.
- Berdowski W. 2001. Flora i roślinność rezerwatu przyrody „Góra Miłek” w Górach Kaczawskich. Przyr. Sud. Zach. 4: 19–28.
- Ćwikła –Trela A., Piskornik M. 2003. Cykl życiowy i obserwacje morfologiczne cyklamenu purpurowego (*Cyclamen purpurascens* Mill.) Biul. Ogródów Bot. 12: 169–172.
- Ellenberg H., Weber H. E., Düll R., Wirth V., Werner W., Paulissen D. 1992. Zeigerwerte von Pflanzen in Mitteleuropa. Scripta Geobotanica 18.2: 5–258.
- Kwiatkowska D., Kwiatkowski P. 1993. Stanowisko cyklamenu europejskiego *Cyclamen purpurascens* w Górach Kaczawskich. Chrońmy Przyr. Ojcz. 49(4): 40–46.
- Kaźmierczakowa R. 1993. *Cyclamen purpurascens* Miller (*C. europaeum* auct.) – cyklamen purpurowy. W: K. Zarzycki, R. Kaźmierczakowa (red.). Polska czerwona księga roślin. Kraków, s. 149–150.
- Kaźmierczakowa R., Kwiatkowski P. 2001. *Cyclamen purpurascens* Miller Cyklamen purpurowy. W: R. Kaźmierczakowa, K. Zarzycki (red.). Polska czerwona księga roślin. Kraków, s. 293–295.

Opracowanie: Joanna Perzanowska